

Muhsin Ertuğrul

Sevgi SANLI

Tiyatrocular aynı soydan, aynı soptandır. Geçimsizliğimiz aile geçimsizliği, kavgalarımız kardeş kavgalarıdır. Sahne tozu yutanlar birbirlerine karşı durabilirler ama birbirlerine sırt çeviremezler. O dördüncü duvarı eksik olan ama sıcaklığı eksiltmeyen ev bizim evimizdir. Evimizde yas var şimdi; babamızı kaybettik.

Muhsin Ertuğrul yalnız babamız değil, tiyatroyu bir ulu tapınağa çeviren başrahipti. Gönlümüz hem sevgiyle hem korkuyla dolardı huzuruna varınca. Bize yalnız kendisine değil kendimize de saygılı davranmayı öğretmişti. Ülkemizde oyunun, oyuncunun, oyunculuğun yüzünü ağartan odur. Saatlerimizi perde açılış saatlerine göre ayarlamayı öğreten odur. Perde aralarında sesini yükseltmeden konuşmayı ondan öğrendi Türk seyircisi. Yüzlerce yabancı oyun onun işaretleriyle dillimize kazandırıldı. Yüzlerce yerli oyun onun yüzüsu hürmetine yazıldı.

Devlet Tiyatrolarında Genel Müdür olduğu sırada, sabahları erkenden atölyeleri denetlemekle işe başladığını anımsıyorum. Dekorları hazırlayan marangozlar, demirciler, panoları boyayan boyacılar, aksesuarlara emek veren butaforlar, kostümleri diken terziler, perukları yapan berberler nasıl da şevkle gelirlerdi onu görünce. Oyuncudan yönetmene, dramaturgdan dekoratöre, ışıkçıdan realizatöre kadar hepimiz billirdik ki burası, «işin oyun, oyunun yaşam olduğu yer»dir.

Tiyatroda Muhsin Hocanın dikkatinden kaçan herhangi bir bölüm düşünülemez. Per Günt, Ankara Devlet Tiyatrosunda prova edilirken dekorları değiştirmenin on altı dakika sürdüğünü gören Hoca, bu süreyi kısaltmaları için oyunun rejisörü ile dekoratörünü uyarmıştı. Genel provada bu süre ancak on iki dakikaya inebildi. O gece rejisörle dekoratör evlerine gidip uyudular. Oysa Muhsin Hoca marangoz Halil Ustayla birlikte çalışmayı sürdürdü. Dekor kurdular söktüler, kurdular söktüler. Sabaha karşı dekor değiştirme süresi üç dakikaya inmişti.

Muhsin Ertuğrul ile allece tanışmamız ablam İsmet Sanlı'ya «Ankara Postası» filminde rol vermesiyle olmuş. Ablam o sıralarda bir kolej öğrencisi. İzmir'de Halkın Sesi gazetesini çıkaran babamız Sırrı Sanlı kızının bir filmde oynamasına izin verince, (yıl 1929) dedikodu ayyuka çıkmış. Muhsin Ertuğrul'u, Kral Lear'de, Bir Adam Yaratmak'da seyretmek, sonra elini sıkamak için kulise götürülmek çocukluğumun unutulmaz anıları arasındadır.

1950 yılında Devlet Tiyatrosundaki lojmanında kabul etmişti beni. Isı derecesi sıfırın üstüne pek çıkmayan o barınakta (sonradan kitaplık oldu) kendisine «Dilsizlerin Dili» adındaki ilk oyunumu okumuştum. Küçük bir öğrencinin yüreğini ısıtan sözler söylemek büyüklüğünü göstermişti. Ama beş altı yıl sonra kendisinden iş istemek için başvurduğumda, «Tiyatroda çalışan oyun yazarlarından çektiğimi bir ben bilirim. Bir de sen mi çıktın başımal» diye takılmıştı. Oyun yazarlığına tövbe ettiğimi, bundan böyle romanlar yazacağımı söyledim de, işe alındım. Hoca gene de İsa Beyle birlik olup, oyunlar yazmayacağımdan pek emin değildi. İsa Coşkuner, oyun yazarlığına hevesli Tahakkuk ve Levazım şefimizdi. Tiyatrodaki ilk işim olan kitaplık memurluğunu Turgut Özakman'dan devraldım. Muhsin Ertuğrul oyun yazmağa kalkışanlara hem saygı duyar, hem cüretlerinin büyüklüğüne şaşardı. «Paşam» derdi, «Kolay iş değil Kolay iş değil Ben bir piyesin çatısını kursam bildiğim yüzlerce piyesten de birer cümle eklesem, bir piyes çıkmaz mı ortaya? Bai gibi çıkar. Ama yapmam, yapmam. Haddini bilen adamım ben.»

Hocaya göre, dramaturgünin en zor işlerinden biri de bir oyun tutup tutmayacağını önceden kestirmektir. Bunu öğrenmenin tek yolu yapıtı seyirci karşısına çıkarmaktır. Muhsin Ertuğrul İngilizceden Türkçeye çevirmem için bana bir takım oyunlar vermişti. Bunlar arasında, Lillian Hellman'dan «Küçük Tilkiler», Priestley'den «Haftaşabı», Graham Greene'den «Oturma Odası» da vardı..

Tiyatrodaki önemli yardımcılarından biri sekreteri Mefkure Kuntol'du. On plana geçmek hevesine kapılmadan, hiç bir kişisel çıkar gözetmeden inatla, sabırla çalışan bir tiyatro emekçisiydi Mefkure Kuntol. Muhsin Ertuğrul Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğünden uzaklaştırıldığı an o da işinden ayrıldı. Sanırım Hocamız böyle bir jesti başka yakınlarından, bu arada benden de beklemişti. Dramaturgluk görevimi sürdürdüm. Muhsin Hocadan öğrendiğim bir şey daha vardı. Tiyatroyu en çok seven, en çok sayılan insanın üstünde tutmak. Filancanın ya da falancanın değil Tiyatronun adamı olmak. Tiyatroya hizmet ettiğiniz sürece Hocanın bağışlamayacağı kusunuz olamazdı. Yalnız elinden tuttuğu bazı kişilerin son yıllarında kendisine gösterdiği kadirbilmezlik, sevgisizlik sanırım «Kral Lear»i daha da iyi anlamasına yol açmıştır.

Ankara'dan, Tiyatrodan ayrılıp İstanbul'a taşındığımda gurbete düşmüş gibiydim önceleri. Ama Pirlizinin elini öpebildiğiniz yer gurbet değildir. Harem'deki o güzel manzaralı o güzel kitaplıklı evinde Hocamı ve sevgili arkadaşım Handan Uran'ı ziyaret etmek mutluluğuna eriştim bir kaç kez. Bir keresinde rejisör ve koreograf Todd Bolender'le gitmiştik. Bolender Türk Tiyatrosunun bu yaşlı delikanlısı tanımayı öteden beri isterdi. Devlet Tiyatrosunda sahneye koyduğu bir kaç müzikalde

Handan Uran ile birlikte çalışmıştık. Onun oyunculuğunu da sıcak, içten kişiliğini de çok sever Bolender. Bu eşsiz kişilerle İstanbul'un eşsiz gün batımlarından birini seyretmek her kula na sip olmaz. Muhsin Ertuğrul ile Handan Uran, Azmi, Yüksel Örsesle mütevazi evime geldiklerinde, karşılarına beklemedikleri bir konuk çıkmıştım. Bu Türkiye'ye yeni dönmüş olan Zekeriya Ser tel'di. İki yaşlı delikanlı karşılaştıklarına çok sevinmişlerdi. Biri seksen beş öbürü seksen yedi yaşındaydı. Kafaları öyle parlak, konuşmaları öyle ilginçti ki seksen yaşından aşağı adamlarda pek iş yok diye düşünmüştüm. Zekeriya Beyin bedence hayli çökmüş olmasına karşılık Muhsin Bey dipdirdiydi, yanağından kan damlıyordu. Sağlığına, perhizine dikkat etmeği uygarlığın koşullarından sayardı. Dinçliğini koruyabilmek için kendine akupunktür yaptırdığını da o gün öğrenmiştim.

Son görüşmemizde anılarını yazdığını söylemişti. O kıvrak, o akıcı kaleminden anılarını okumak ne büyük zevk olacak.

Güzel yaşamının örneğini verdiği gibi güzel ölmenin de örneğini verdi. Akli başında, onurlu, dindik.

Rahat uyu, Paşam! Seninle aynı çağda yaşamış olmaktan onur duyuyoruz.

